

# Oud Woudenberg



2004-2

*is een uitgave van de Stichting Oud Woudenberg.*

*Deze Stichting is opgericht op 15 december 1955*

*En stelt zich ten doel:*

- 1. Het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen van oudheidkundige aard betrekking hebbend op of gevonden in de gemeente Woudenberg en omgeving.*
- 2. Het verhogen van de kennis van de geschiedenis van de gemeente Woudenberg.*
- 3. Het naspeuren van de zeden en gewoonten in de gemeente Woudenberg in verleden en heden.*

*Voorzitter: P.D. de Kruijff*  
*Secretaris: O.G.A. Honders*  
*Rembrandtlaan 40*  
*3931 TK Woudenberg*  
*(033)2863649*

*Postadres: Postbus 2.3930 EA Woudenberg*  
*Penningmeester: H. Schouten*  
*Postbank nr: 2057783*  
*Banknummer: 37.24.34.401*

*Redactie*  
*'Oud Woudenberg': W. de Greef*  
*H.G. Moesbergen*  
*E.C. Veldhuis (eindredacteur)*  
*Nico Bergsteijnweg 67*  
*(033)2862799*

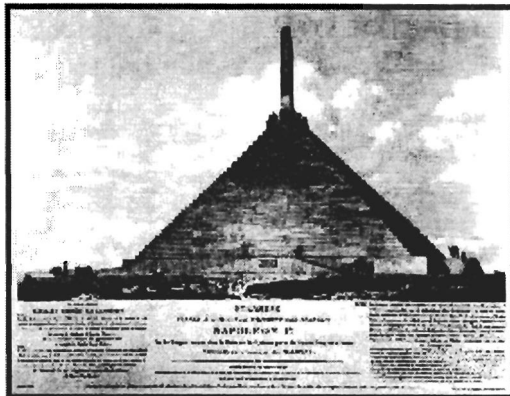
*Aanmelden en wijzigingen*  
*donateurs: Postbus 2, 3930 EA Woudenberg*

*Minimale donatie: €7,50 per jaar*

*De Oudheidkamer aan de Schans nr. 20 is geopend op iedere tweede vrijdag van de maand van 19.00 tot 20.00 uur en elke maandag van 14.00 tot 15.30 uur.*  
*Contactpersoon Oudheidkamer: C. Pater- De Lange (033) 286 2595*

# Inhoud 'Oud Woudenberg' 2004-2

1. Woord vooraf 2.
2. Historische avond april 2004; de Pyramide 3.
3. Wim van der Wiel 7.
4. Klapperman, boerderij van het jaar, knapzakroute 7.
5. De 'roots' van de Gereformeerde kerk van Woudenberg 9.
6. Met Oud Woudenberg naar Delft 20.
7. Van de Bestuurstafel 21.



## ■ \_Woord vooraf

Toch nog een 'Oud Woudenberg' voordat de vakantieperiode begint. We hadden aangegeven dat het de bedoeling was om dit nummer enkele maanden later te laten uitkomen. Omdat er veel kopij op de plank lag en om vroegtijdig aandacht te kunnen besteden aan het Oud Woudenberg-uitje is besloten om toch eerder uit te komen.

### **Kosten**

Het blad 'Oud Woudenberg' komt al een paar jaar uit in plaats van het eenvoudiger mededelingenblad van vroeger. Ook zijn we weer begonnen met het uitgeven van 'De Klapperman'. We leveren daarmee een kwalitatief behoorlijke prestatie, zo menen we. Maar kwaliteit kost geld. Vergeleken met collega verenigingen of stichtingen, is de bijdrage die we tot nu toe vragen zeer laag. En om zowel 'Oud Woudenberg' te kunnen laten verschijnen en zo af en toe een Klapperman, heeft het bestuur besloten u vanaf het komende jaar een minimum donatie te vragen van €10. In 2005 verschijnt er in elk geval weer een Klapperman. Daarin wordt aandacht besteed aan een zeer kenmerkend facet in de Woudenbergse historie. Het onderwerp? Dat houden we nog even voor ons.

In deze 'Oud Woudenberg' aandacht voor de Pyramide van Austerlitz; dit jaar is het 200 jaar geleden dat die werd opgeworpen door de soldaten van het Gallo-Bataafse leger van Marmont. Wim Schipper schreef een artikel over de 'roots' van de Gereformeerde kerk van Woudenberg.

### **Uitje**

Dit jaar is er weer een uitstapje georganiseerd. Delft is de plaats waar Oud Woudenberg in september op bezoek gaat. De stad Delft staat bol van de oude en recente historie en we zullen zeker de Nieuwe Kerk bezoeken.

Wij wensen u veel leesplezier!

De redactie

## 2. Historische avond in het teken van de Pyramide van Austerlitz.

Op 20 april j.l. werd door Oud Woudenberg weer een Historische Avond georganiseerd. Burgemeester mr. A.B.L. de Jonge, ook bestuurslid van de Stichting Pyramide van Austerlitz, hield die avond een inleiding over dat monument. 'Oud Woudenberg' volgt zijn verhaal grotendeels.

### Ontstaansgeschiedenis

In 1804 had generaal Marmont (1774 – 1852) ter voorbereiding op een eventuele invasie vanuit Engeland zo'n 18 tot 20 duizend soldaten, onderofficieren en officieren gelegerd op de heide tussen Zeist en Woudenberg.



Marmont, in 1809 bevorderd tot Maarschalk

Omdat na de manoeuvres en andere voorbereidingen er langere tijd verliep, wilde Marmont zijn manschappen actief houden. Hij vatte het plan op om een monument ter ere van Napoleon (en zichzelf) te laten bouwen. Dat gebeurde in de vorm van een piramide. Waarom een piramide en geen standbeeld, een leeuw of een koepel? Het antwoord daarop is eenvoudig. Marmont, was op jonge leeftijd in 1795 met Napoleon op veldtocht in Egypte geweest en had daar de eeuwenoude piramiden met eigen ogen aanschouwd; hij was diep onder de indruk van die monumentale bouwwerken.

De piramide werd opgebouwd uit heideplaggen en niet uit gras zoals nu. Getrapt en onder een hoek van 45 graden. De piramide werd opgevuld met klapzand.



Otto Howen, 1807

Bovenop kwam een houten obelisk.

De totale bouwtijd bedroeg 27 dagen. Op 17 meter diepte in de piramide werd een loden koker met documenten geplaatst. Later heeft men daar naar gezocht, maar die is helaas verloren gegaan. Onder aan de voet van de piramide bevonden zich hellingbanen met plaquettes die voor de restauratie in 2004 opnieuw zijn aangemaakt.

De opening, in oktober 1804, ging met veel feestelijkheden en vuurwerk gepaard. In datzelfde jaar kroonde Napoleon zichzelf tot keizer.

In 1806 heeft Lodewijk Napoleon, broer van de keizer en toen 'Koning van Holland', de naam 'Pyramide van Austerlitz' aan het bouwwerk gegeven. Want in december 1805 waren de troepen van keizer Frans I van Oostenrijk en de Russische Tsaar Alexander bij Austerlitz, in het huidige Tsjechië, door de Fransen verslagen. Marmont had liever gehad dat de piramide de 'Marmontberg' was blijven heten. Hij gaf in een brief duidelijk blijk van zijn teleurstelling over de naamsverandering, maar dat had geen resultaat.

### **Verval**

Al kort na de voltooiing begonnen de hoeken van de piramide te verzakken. Marmont wilde zijn bouwwerk herstellen en had

daarvoor al 40 wagens met bakstenen aangeschaft. Door zijn vertrek uit Nederland is de geplande restauratie nooit uitgevoerd.



Napoleon bij Austerlitz

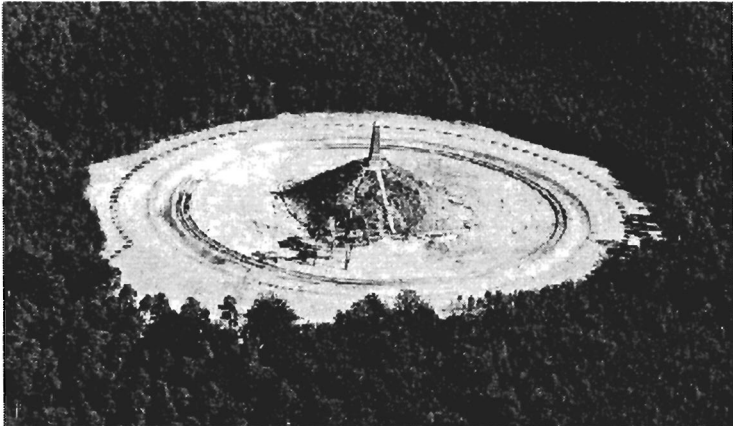
In 1808 verdween de houten obelisk. Na 1813 ook de stenen huisjes en de barakken van het kamp bij de piramide. In 1816 kwam de Pyramide van Austerlitz in handen van baron Asch van Wijk. Zijn zoon verkocht die in 1876 weer aan Anna Alida Stoop de Beaufort.

In 1887 kocht de burgemeester van Woudenberg J.B. de Beaufort de piramide en begon aan de restauratie. Ook deed hij onderzoek naar de loden koker en liet de verdwenen houten obelisk in 1894 vervangen door een stenen exemplaar met daar omheen een hekwerkje. Architect Cuijpers adviseerde hem de piramide te restaureren in steen (!), wat echter niet gebeurde.

### **Restauratie**

In 1999 werd besloten de Pyramide van Austerlitz weer zo veel mogelijk in oude glorie te herstellen. De hier voor vermelde Stichting werd daartoe in het leven geroepen. Voor de huidige restauratie werd gekozen uit een viertal voorstellen. De oorspronkelijke gracht om de Pyramide is opnieuw hersteld en uitgraven en het getrapte profiel van de hellingen werd ook

hersteld. De trapstructuur is bedekt met graszoden. Ook zullen de gedenkstenen, die op vier hoeken aan de basis waren aangebracht, opnieuw worden geplaatst. Tevens zal er een verzonken stenen trap worden aangebracht en er komt een borstwering op de top. Tenslotte zal de stenen obelisk worden gerestaureerd. Subsidies werden verleend door de Provincie, het Rijk, Landgoed Den Treek-Henschoten en de gemeente Woudenberg.



Restauratie in vogelvlucht

### **Problemen**

Kort na het aanbrengen van de grasplaggen vinden er verzakkingen plaats. Eerst door de droogte en daarna door de langdurige regenval. De geschiedenis herhaalt zich? Het Stichtingsbestuur staat nu voor een ernstig probleem. Wordt de geplande opening in **september/oktober 2004** wel gehaald? In januari 2004 is er een opdracht verstrekt aan een bureau om onderzoek te verrichten en advies uit te brengen. Dat advies betekent dat er opnieuw met bouwwerkzaamheden moet worden begonnen

Een second **opinion** leidt tot een ander advies. Geschatte herstelkosten: **£ 500.000,-**

Het Stichtingsbestuur vroeg een garantiestelling van € 250.000 aan de provincie, maar hiervoor was in de Staten van Utrecht geen meerderheid te krijgen.



## **En nu?**

Intussen passeren allerlei alternatieven de revue; ook begint er een juridisch steekspel over wie verantwoordelijk is voor de problemen. Op dit moment (juni 2004) is bekend dat de Stichting helaas heeft moeten besluiten om de feestelijkheden rond de gerestaureerde Pyramide uit te stellen tot een (veel) later tijdstip. Wie had er kunnen denken dat problemen die zich al 200 jaar geleden voordeden en die Marmont een jaar na de bouw er toe hadden doen besluiten om 'zijn berg' met stenen te restaureren in deze tijd nog een valkuil zouden opleveren? Hopelijk wordt er een goede en betaalbare oplossing gevonden zodat het gerestaureerde historische monument van Marmont nog lange tijd voor het nageslacht bewaard kan blijven.

## **3. Wim van der Wiel**

Tijdens de historische avond werd Wim van der Wiel door de voorzitter in het zonnetje gezet omdat hij 25 jaar bestuurslid van de Stichting Oud Woudenberg is. Zijn vrouw krijgt een boeket aangeboden.

De dag voor Koninginnedag krijgt dit nog een vervolg; de burgemeester roept bij de uitreiking van lintjes aan een aantal Woudenbergers ook de al eerder gedecoreerde Van de Wiel naar voren. Groot is zijn verbazing als hij hoort dat hem voor al zijn vrijwilligerswerk door de Gemeenteraad de Erepenning van de gemeente Woudenberg is toegekend.

Dik verdient! Het bestuur van de Stichting Oud Woudenberg feliciteert hem ook op deze plaats van harte met die Woudenbergse onderscheiding.

## **4. Klapperman - Boerderij van het jaar - Knapzakroute**

De Knapzakroute 2004 ging begin mei van start bij Hoeve 'De Beek'. Onze secretaris, Ody Honders, overhandigde na een

korte toespraak de burgemeesters van Woudenberg en Scherpenzeel een eerste exemplaar van 'De Klapperman' die door Wim Schipper is geschreven over 'Schapen en Schaapskooien'. Donateurs hebben al een exemplaar daarvan ontvangen.



**Burgemeesters Colijn (Scherpenzeel) en De Jong (Woudenberg)  
bladeren in De Klapperman**

Belangstellenden kunnen deze uitgave behalve in de Oudheidkamer in Woudenberg, ook op de dinsdagen dat de Knapzakroute wordt gehouden, bij Hoeve De Beek kopen. Op die dinsdagen is de stichting Oud Woudenberg op de hoeve aanwezig met een aantal modellen van schaapskooien. Hoeve De Beek, zo is wel bekend, werd uitgeroepen tot 'Boerderij van het jaar 2004' van de provincie Utrecht. Op 12 juni j.l. werd de daarbij behorende oorkonde tijdens een feestelijke bijeenkomst uitgereikt en werd een gedenksteen door gedeputeerde Van Bergen ingemetseld als blijvende herinnering.

## 5. De 'roots' van de Gereformeerde Kerk van Woudenberg.

### Inleiding

Sinds de oprichting in 1571 behoorden bijna alle kerken in Nederland tot 1816 tot de Gereformeerde kerk. In 1816 vaardigde de overheid, bij Koninklijk Besluit, algemene reglementen uit, die de positie van de Gereformeerde kerk opnieuw regelde. De naam werd veranderd in Nederlands Hervormde Kerk. Het gevolg van de nieuwe reglementen was dat de Dordtse Kerkorde buiten werking werd gesteld en de plaatselijke gemeenten hun autonomie kwijt raakten. In deze kerkorde stonden o.a. de drie formulieren van enigheid.

De generale synode was de plaats waar nu de beslissingen werden genomen met als werkelijke machthebber Koning Willem I. Deze nieuwe situatie verhoogde de onrust in de toch al verscheurde kerk. De gehele vaderlandse kerkgeschiedenis door, waren er namelijk al stromingen geweest, die vonden dat de "Gereformeerde geloofsbelijdenis" niet voldoende werd nageleefd. Deze onvrede kwam tot uitbarsting in 1834. In dat jaar verliet een groot aantal leden de Ned. Herv. Kerk. Deze scheuring staat bekend onder de naam de Afscheiding. De meest bekende persoon van deze beweging was Hendrik de Cock (1801-1842), die predikant was in de gemeente Ulrum (Gr).

Tijdens zijn ambtsperiode in dit dorp maakte hij kennis met de geschriften van de "Nadere Reformatie".

Vele mensen uit de gehele provincie Groningen stroomden toe om hem te horen en hun kinderen te laten dopen, omdat ze hun eigen predikant te vrijzinnig vonden. Omdat hierdoor onrust ontstond bij zijn Groningse collega's, werd hij ter verantwoording geroepen bij de regionale kerkvergadering (classis). Toen hij weigerde te beloven geen kinderen meer van elders te zullen dopen, werd hij geschorst. Een andere aanleiding van deze strafmaatregel was een felle aanval van de Cock tegen enige collega's, die hij betichtte van vrijzinnigheid.



**Hendrik de Cock**

Hij had ze zelfs uitgemaakt als leugenprofeten en als "wolven in schaapskleren".

Op zijn schorsing reageerde hij met het voorlezen van de "**Acte van Afscheiding of Wederkeering**" d.w.z. de wederkeer naar de Gereformeerde belijdenis. Onder deze invloed veranderde zijn prediking geleidelijk van doorsnee Hervormd naar ouderwets Gereformeerd.

De aanhangers van deze beweging legden sterk de nadruk op een vroom leven. Op hun aandrang is o.a de zondagsrust ingevoerd. De basis van hun belijden waren de drie formulieren van enigheid. Deze bestonden uit de Heidelbergse catechismus (1563), de Nederlandse geloofsbelijdenis (1561) en de Dordtse leerregels (1619).

Veel gemeenten volgden hem. De Afscheiding was vooral een beweging van onaanzienlijken en sloeg op het platteland beter aan dan in stedelijke gebieden. Ondanks hun onderlinge verdeeldheid vonden ze elkaar toch en stichtten in 1869 de Christelijke Gereformeerde Kerk

### **Scherpenzeel**

Omdat de Gereformeerde Kerk te Woudenberg in 1968 is ontstaan uit de Gereformeerde Kerk van Scherpenzeel, zullen we eerst enige aandacht besteden aan deze gemeente, alvorens over te gaan naar de gemeente Woudenberg.

De eerste leden van deze aanvankelijk nog naamloze kerkgemeenschap waren uit de Hervormde Kerk gestapt na de Afscheiding in 1834.

Scherpenzeel en ook Woudenberg waren omstreeks deze tijd kleine agrarische gemeenten, waarvan de inwoners de kost verdienden met het uitoefenen van landbouw, o.a. tabaksteelt, wolkammerijen en met weven.

Van der Aa schrijft in zijn "Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden", dat de gemeente Scherpenzeel in 1847, 1200 inwoners telde, waarvan er 1150 Hervormd waren en de gemeente Woudenberg 1720 inwoners, waarvan 1690 Hervormd en 30 Katholiek.

De afgescheidenen stonden sterk onder de invloed van Abraham Capadose die van 1831 tot 1833 met zijn gezin in Scherpenzeel woonde.

Voor we verder gaan met de geschiedenis van de kerk in Scherpenzeel eerst iets over deze Capadose, omdat men dan een goede indruk krijgt van het geestelijk leven van deze plaats en haar omgeving in de eerste helft van de 19<sup>de</sup> eeuw.

### **Abraham Capadose (1795-1874)**

Hij werd geboren in 1795 te Amsterdam en zijn familie behoorde tot de Portugees-Israëlitische gemeente. Hij studeerde geneeskunde in Leiden en promoveerde in 1818. Hij volgde zijn oom op in diens dokterspraktijk in Amsterdam. Tijdens zijn studie was hij bevriend met Isaac da Costa.

Na zijn overgang tot het Christelijk Geloof, samen met Isaac da Costa in 1822, verkeerde hij in kringen die in het teken stonden van het Réveil in deze stad. Door zijn geloofsovergang verloor hij veel patiënten en relaties en dit noodzaakte hem uiteindelijk zijn praktijk in 1827 te sluiten. Wegens zijn gezondheid (astma) vertrok hij enige jaren later naar Scherpenzeel om op krachten te komen en hij wenste "zijn gaven als evangelist te ontplooiën". Capadose, zijn vrouw en dochter gingen wonen op "de Zandenhoef", dit huis was het eigendom van de Heer van Scherpenzeel. Al vrij spoedig begon Capadose met het houden van bijeenkomsten bij hem thuis, die langzamerhand een grote omvang aannamen. Deze samenkomsten waren in strijd met de kerkelijke reglementen maar men liet hem aanvankelijk met rust. De legale hervormde predikant Jhr. Pieter Nahuijs zag dit

echter met lede ogen aan. Ook waren de samenkomsten een doorn in het oog van mr. **Pieter Johannes van Naamen**, Heer van Scherpenzeel. Hij had namelijk het recht van collatie en door zijn toedoen was ds. **Nahuijs** in Scherpenzeel benoemd.



**Abraham Capadose**

De zaak liep enigszins uit de hand, nadat Capadose en ds. **Nahuijs** een gesprek hadden gevoerd over diens Paaspreek. Volgens Capadose was het "eene allerellendigste preek. Beide heren kwamen er niet uit en de kwestie werd voorgelegd aan de kerkenraad, die de zijde koos van haar eigen predikant. Capadose, die officieel lid was van de hervormde gemeente, werd door de kerkenraad ernstig onderhouden over zijn wangedrag.

Toen ook nog Van **Naamen** de huur opzegde van zijn huis en hij moeite had een nieuw huis te huren, vertrok hij met zijn gezin in mei 1833 naar Den Haag. Daar deed hij enige jaren later van zich horen door een stuk te ondertekenen als één van "De Zeven Haagsche **Heeren**" aan het adres van de hervormde synode, tegen de toenemende afdwalingen in de hervormde kerk. In 1874 overleed hij in Den Haag, 79 jaren oud.

Capadose had enorme indruk gemaakt bij een aantal inwoners van Scherpenzeel en zijn volgelingen trachtten in zijn geest verder te gaan.

## De Afgescheiden Gemeente

Het bleek niet mee te vallen om zonder een inspirerende voorganger een gemeente in stand te houden. Gedurende de eerste vijftig jaar van haar bestaan heeft de kleine Afgescheiden gemeente nooit meer dan 40 leden geteld. Deze leden kwamen zowel uit Scherpenzeel als Woudenberg. Hoewel klein, had de gemeente wel een ouderling en een diaken aangesteld. Eén van de eerste ouderlingen van deze gemeente was Frank van der Elst, die in de Achterstraat (nu Burgwal) in Woudenberg woonde. De samenkomsten werden vaak gehouden bij van der Elst thuis of op de "Beekhoeve" bij de familie Lagerweij. Nadat de kleine gemeente tussen 1839 en 1843 uitéén was gevallen, werd die in 1843 opnieuw geïnstitueerd, volgens aantekeningen van Frederik den Uyl als Gemeente der Oud-Gereformeerden. Hiervoor stond de kleine gemeente bekend onder verschillende namen. De Synodale Commissie noemt haar rond 1839 de Christelijke Gereformeerde Gemeente, ook werd zij wel de Christelijke Afgescheiden Gemeente genoemd. In 1877 sloot de kerk zich aan bij de Christelijke Gereformeerde Gemeente.



Soms moesten 'Afgescheidenen' zelfs een hagenpreek bijwonen

Als vaste personen van de samenkomsten, rond 1850, werden genoemd: Gerardus C. **Renes**, Gerrit Steenbeek, Frederik den Uyl en Frank van der **Elst**. Zij gingen beurtelings in de diensten voor maar al spoedig werden deze geheel verzorgd door

Renes, die later om "gewichtige redenen" vertrok naar Leersum. In 1850 werd de eerste kerkenraad benoemd.

De gemeente kwam in die tijd zondags samen in het achterhuis van een boerderijachtig pand achter de huidige snackbar aan de Holevoet. Het was een langwerpige zaal van 16 bij 7 meter met een lage plankenzoldering en een stenen vloer. De zaal was spaarzaam verlicht. Omdat het aantal leden gering was, heeft men hier jarenlang "gekerkt". In deze tijd bestond de kerkenraad uit twee ouderlingen, Dirk van de Burg en Henk van de Berg en één diaken **Arie Esser**. Als er soms een predikant uit een andere gemeente voorging, was het lokaal stampvol en erg benauwd. Deze situatie bleef gehandhaafd tot 1888.

### **De Gereformeerde kerk**

In het jaar van de Doleantie (1886) kwamen een twintigtal leden van de Hervormde kerk over, waaronder enige kapitaalkrachtige personen. Men had nu voldoende inkomsten om een vaste "oefenaar" aan te stellen en aan Gerrit van Velzen uit Amerongen werd gevraagd dit ambt uit te oefenen.

Door de sterk verbeterde financiële situatie besloot de kerkenraad, in 1888, bij monde van **Arie Esser** en Henk van de Berg, de gemeente Scherpenzeel toestemming te vragen om een eigen kerk te mogen bouwen aan de Holevoet, waarvoor de grond reeds was aangekocht. Na toestemming van de gemeente ging men voortvarend aan de slag en binnen een half jaar was de kerk gereed voor 6500 gulden, inclusief de grond. Op 1 augustus 1888 werd de kerk ingewijd. In 1892 ging de kerk over naar de Gereformeerde kerken in Nederland en kreeg de gemeente haar eerste predikant **ds. Van Apeldoorn**, afkomstig uit Coevorden.

Het kerkgebouw bleef ongeveer 25 jaar de gemeente herbergen maar werd door de toeloop van nieuwe leden uiteindelijk toch te klein. De kerk werd in de periode van ds. De Jager (1912-1916) verbouwd en er kwamen 80 zitplaatsen bij. Men verkreeg deze ruimte door eenvoudig de zijmuren ca 1 meter naar buiten te verplaatsen. Door de uitbreidingsplannen van zowel Scherpenzeel als Woudenberg, begin jaren vijftig van de vorige eeuw, werd de kerk aan de Holevoet weer te klein en tevens verkeerde de kerk in slechte staat. De Gereformeerde Kerk besloot in 1959 een nieuwe kerk te laten bouwen aan de



Molenweg de zogenoemde "De Achtkanter". De oude kerk werd verkocht aan Johan Velthuizen en zonen, die er na een grondige verbouwing, een Renault garage in vestigden.

## **Wijk Woudenberg**

Door de reeds genoemde uitbreidingsplannen nam het aantal Woudenbergse leden van de Gereformeerde kerk in Scherpenzeel snel toe. Deze leden fietsten 's zondags twee keer door weer en wind naar de kerkdiensten.

*'Er reed ook een bestelauto van de firma Dalhuysen van Woudenberg naar Scherpenzeel voor de morgendienst. Herman Dalhuysen vertelde hierover: dat hij en zijn broers op zaterdagavond de bestelbus moesten uitruimen, wassen en in de laadruimte autobanken moesten monteren.*

*Wie niet kon of mocht fietsen werd met de bestelbus opgehaald om naar de kerk vervoerd te worden. De bestelbus was vaak zo vol dat deze bij elke oneffenheid in de weg door zijn veren zakte. Mijn moeder zuchtte dan wel eens, maar ja het was voor de goede zaak.*

*Ook wist Herman zich nog te herinneren dat hij op een zondag weer vroeg thuis was. Wat was er gebeurd. Ds Jonkers was ongeveer 5 minuten bezig met z'n preek, toen hij met een klap de bijbel dichtsloeg met de woorden: jullie slapen toch bijna allemaal, ik stop er mee - amen. Dit voorval werd door de jongelui in geuren en kleuren doorverteld. Eindelijk gebeurde er iets op zondag.'*

Om aan dit fietsen tussen beide dorpen enigszins tegemoet te komen, besloot de kerkenraad om voor de wijk Woudenberg in het lokaal Eben – Haëzer in Woudenberg 's middags om 3 uur een middagdienst te houden. Deze diensten werden gehouden vanaf 1952

Begin 1962 werd in de kerkenraad voor het eerst gesproken over de aankoop van grond ten behoeve van een kerkgebouw in Woudenberg. Omdat de Gereformeerde Kerk van Scherpenzeel niet kapitaalkrchtig genoeg was om zoiets te kunnen bekostigen werd bij de Stichting Steun Kerkbouw (SSK) geïnformeerd naar de voorwaarden voor een lening voor de aankoop van deze bouwgrond. De wijk Woudenberg had namelijk het oog laten vallen op een stuk gemeentegrond aan de hoek van de Nico Bergsteijnweg ■ Nijverheidsweg. Het stuk

grond was voldoende groot (ruim 2100 vierkante meter) om er later een kerk op te bouwen. Het duurde toch nog bijna twee jaar voordat de grond, met behulp van een lening van de SSK, aangekocht kon worden voor 52.700 gulden en op 20 oktober 1964 vastgelegd werd bij notaris Holsheimer in Woudenberg. Ruim een jaar later werd er nog een aanliggend stukje grond bijgekocht van de Ned. Herv. Kerk. Enkele leden van de wijk Woudenberg wilden er direct een noodgebouw op laten plaatsen, dat kon fungeren als wijkcentrum en als locatie voor het verenigingsleven. De hoge kosten hielden de bouw voorlopig tegen.

Omdat het kerkbezoek van de 300 Woudenbergse leden in de middagdienst in Eben Haëzer erg teleurstellend was, werd eind 1964 een oriënteringscommissie benoemd, onder leiding van D. Nederlof, om in de wijk Woudenberg wijkvergaderingen te gaan houden om zodoende het onderlinge contact te verstevigen. Ook werd er een enquêteformulier rondgestuurd waarin de leden konden aangeven wat ze van de kerk verwachten. De respons op de enquête was groot, bijna 80%. Uit de enquête bleek dat het slechte kerkbezoek in de middagdienst vooral te wijten was aan het vroege **aanvangsuur**. Voorts misten vele leden een eigen wijkcentrum.

Om aan deze problemen tegemoet te komen werd er halverwege 1965 in de kerkenraadsvergadering geopperd om in Woudenberg zowel een morgen- als een middagdienst te houden. Hierover werd in de raad nogal verschillend gedacht. Toch werd er een paar weken later een principe besluit genomen om in Woudenberg, als proef gedurende één jaar, dubbele diensten te gaan houden. Tevens werd besloten om de mogelijkheid van de bouw van een noodgebouw in Woudenberg te onderzoeken.

Daar het gebouw Eben Haëzer voor de dubbele diensten niet beschikbaar was, week men uit naar het "Verenigingsgebouw", waarvoor 3300 gulden huur per jaar betaald moest worden. In overleg met de Hervormde Evangelisatie Groep, die ook gebruik maakte van deze **locatie**, werd besloten om de diensten te laten aanvangen om 9 uur 's ochtends en om 5 uur 's middags. De eerste dubbele kerkdienst vond plaats op 8 mei 1966.

*Het Verenigingsgebouw werd op zaterdagavond voor vele activiteiten gebruikt. Na afloop van deze activiteiten werd door een aantal mensen van zowel de wijkgemeente Salem als van de Gereformeerde kerk het Verenigingsgebouw schoongemaakt en alle stoelen weer op z'n plaats gezet.*

*Dis Gruteke vertelde dat de onderlinge sfeer van de schoonmaakgroep erg goed was. Als er na een disco wat drank was overgebleven dronken ze wel eens een borreltje, waarna Anton Koudijs achter het orgel kroop en de werkzaamheden begeleidde met muziek.'*

Het probleem van de dubbele kerkdiensten was: waar haalde men zo gauw elke zondag een dominee vandaan?

Ds. Lugtigheid uit Maarn was bereid vanaf april 1967 twee keer per maand in Woudenberg te komen preken. Uiteindelijk werd dit aanbod afgeslagen omdat ds. Van der Veen van Scherpenzeel hier geen voorstander van was, vanwege het oecumenisch gedachtegoed van de groep van "18 (Samen Op Weg) die ds. Lugtigheid vertegenwoordigde.

### **Groei naar zelfstandigheid**

Langzamerhand beseft iedereen dat het slechts een kwestie van tijd was, dat beide wijken zelfstandig zouden worden.

De volgende stap in het proces naar zelfstandigheid van de wijk Woudenberg was het instellen van een wijkkerkenraad op 1 september 1966. Eén van de eerste acties van de wijkkerkenraad was het aanschaffen van een avondmaalstel. Door de contacten van ds Jonkers (voormalig predikant in Scherpenzeel) met ds. Van Strien uit Delft, die per 1 januari 1968 met emeritaat ging maar nog wel iets voor de kerk wilde betekenen, werd deze per dezelfde datum aangesteld als ouderling in bijzondere dienst voor de wijk Woudenberg voor de duur van 2 jaar. Onder zijn leiding moest hij Woudenberg leiden naar zelfstandigheid.

Elke kerk heeft de plicht om een ambtswoning aan te bieden aan de predikant. Hiervoor was echter geen geld en dit huisvestingsprobleem werd opgelost doordat ds. Van Strien zelf een huis kocht.

Vanaf de tweede helft van 1967 werd er veel gediscussieerd over de splitsing van de bezittingen en schulden van de gemeente. Vooruitlopend op de definitieve beslissing werden

op 1 januari 1968 de lopende financiën reeds gescheiden. De grens van beide wijken werd voorlopig getrokken langs de spoorlijn Amersfoort-Rhenen.

Uiteindelijk werden er drie rapporten over vooral de financiële mogelijkheden bij het splitsen van de kerk geschreven en was men het eens geworden alles te verdelen volgens de verdeelsleutel 2 : 1. Deze beslissing werd voorgelegd aan de



Kerkgebouw van de huidige Protestantse Gemeente 'De Voorhof'

classis en die besloot de verdeling te wijzigen in 3 : 2. De wijk Scherpenzeel kreeg dus  $\frac{3}{5}$  van de bezittingen en schulden en de wijk Woudenberg  $\frac{2}{5}$  deel. Voor de wijk Woudenberg kwam dit uiteindelijk neer op 25.000 gulden en ze mocht de bouwgrond houden. De praktische afwikkeling werd toevertrouwd aan J.L. Dalhuizen en D. van Bentum uit wijk Woudenberg en R. van de Pol en J. van der Hoef van de wijk Scherpenzeel.

Niets stond nu nog de verzelfstandiging van de wijk Woudenberg in de weg. Op 24 november 1968 vond de instituering van de Gereformeerde Kerk in Woudenberg plaats door ds. Firet van Scherpenzeel.

De tekst voor deze bijzondere dienst was gekozen uit Ezechiël 48 : 35 "de naam der stad zal voortaan zijn: de Here is aldaar". De Gereformeerde kerk schonk aan de nieuwe gemeente een prachtige kanselbijbel.

### **Met dank aan:**

- De scriba van de Gereformeerde kerk in Scherpenzeel, Andries van de Berg, voor het beschikbaar stellen van de kerkenraadverslagen over deze periode.
- Johan Lagerweij** voor het beschikbaar stellen van zijn archief.
- Wilbert Geijtenbeek** voor literatuuronderzoek.
- Hans van der Knaap** voor computer ondersteuning.

### **Literatuur:**

- |                          |  |
|--------------------------|--|
| Amelink, Agnes:          | 'De Gereformeerden'  |
| Bakker, Jan-Willem:      | 'Grepn uit ons kerkelijk leven in Scherpenzeel'  |
| Diversen                 | Kerkenraadverslagen van de Ger.Kerk in Scherpenzeel <b>1961 t/m 1968.</b>  |
| Kalmijn, David :         | 'Abraham Capadose' (dissertatie) <b>1955</b>   |
| Lagerweij, Johan:        | 'Uit de geschiedenis van een historisch pand', in: Oud-Scherpenzeel, 15 <sup>e</sup> jaargang nr. 4, december <b>2003.</b> |
| Schipper, H.:            | 'Geschiedenis van het dorp Scherpenzeel', <b>2003</b>  |
| Smits, C.:               | 'De Afscheiding in <b>1834</b> ', deel <b>4</b> , provincie Utrecht, hoofdstuk <b>8</b> , Scherpenzeel, <b>1980</b>        |
| Woudenberg van, Henk M.: | 'De geschiedenis van de Grote Kerk in Scherpenzeel', <b>1994</b>   |

### **Jubileumboek**

Bovenstaand verhaal maakt onderdeel uit van het jubileumboek over de Voorhof-Gemeente.

Op 26 september 1965 hield namelijk de Hervormde Vereniging voor Evangelisatie haar eerste kerkdienst in het oude gymnastieklokaal aan de Geeresteinselaan/ hoek Schoolstraat. Deze datum wordt beschouwd als het begin van de Hervormde Gemeente Salem.

In 2005 is dit veertig jaar geleden en daar wil de Voorhof-Gemeente aandacht aan schenken door middel van o.a. het schrijven van een jubileumboek

Omdat de Gereformeerde Kerk, die op 24 november 1968 werd geïnstalleerd, deel uitmaakt van deze gemeente, zal ook deze geschiedenis beschreven worden.

### **Oproep**

Donateurs van de Stichting Oud Woudenberg, die foto's of dia's bezitten over de periode (1965-2005) en die betrekking hebben op de Voorhof-Gemeente en/of leuke anekdotes kunnen

vertellen, worden verzocht contact op te nemen met de schrijver van dit artikel:

Wim Schipper  
Vondellaan 2-c / 3931 VB Woudenberg,  
tel 033-2862627  
e-mail: [wim.schipper@wxs.nl](mailto:wim.schipper@wxs.nl)

## 6. Met Oud Woudenberg naar Delft

Het jaarlijkse uitstapje voor donateurs en andere belangstellenden zal dit jaar plaatsvinden op **donderdag 16 september**. De reis gaat dit keer naar Delft. We zullen de Oude Kerk, de Nieuwe Kerk (waarin het geheel gerestaureerde praalgraf van Willem van Oranje) en het Prinsenhof bezoeken. De prijs is € 35,- per persoon. Uiteraard nuttigen we die dag de gebruikelijke **koffie** met gebak en een uitgebreide lunch.



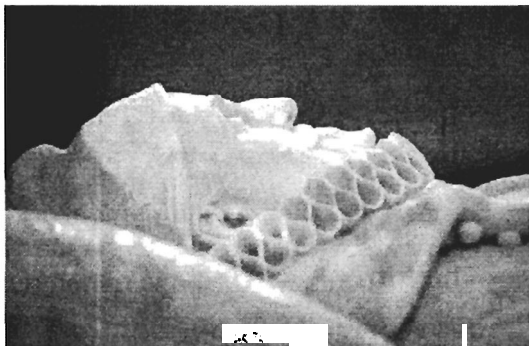
Vermeers 'Gezicht op Delft'

Vertrek om 08.15 uur op de parkeerplaats aan de Schans nabij de Oudheidkamer. Het intekenformulier vindt u bijgesloten. Ingevulde formulieren graag ruim van tevoren inleveren, doch uiterlijk op vrijdag 2 september.

Inleveradressen: Oudheidkamer van de Stichting Oud Woudenberg aan de Schans, Rembrandtlaan 40, J.F. Kennedylaan 14, Nico Bergsteijnweg 67 of **Zegheweg 8**.

De betalingen moeten gedaan worden op rekeningnummer 37 24 34 401 onder vermelding van 'uitstapje Delft' en dienen uiterlijk 9 september binnen te zijn.

Het belooft weer een gezellige en interessante dag te worden.



Detail van het praalgraf van de Vader des Vaderlands, Willem van Oranje

## 7. Van de Bestuurstafel

### Felicities voor Hoeve De Beek

Hoeve De Beek aan de Brinkkanterweg 23 is door de Boerderijstichting uitgeroepen tot boerderij van het jaar 2004 in de provincie Utrecht. Wij feliciteren de familie Ploeg met deze onderscheiding. De officiële uitreiking van de onderscheiding heeft plaatsgevonden op zaterdag 12 juni. Het overhandigen van de oorkonde en het in metselen van de gedenksteen werd gedaan door de heer J.G.P van Bergen, lid van Gedeputeerde Staten. Daaraan vooraf gingen een welkomstwoord door de heer drs. M.A.A. Schakel, voorzitter van de Boerderijstichting Utrecht, een toelichting op de keuze van de boerderij van het jaar door de heer ing. W. Zweers, lid van de jury, een toespraak door de burgemeester van Woudenberg mr. A.B.L. de Jonge en de huisfilosoof van Hoeve De Beek, de heer Joh. Lagerweij. De feestelijkheden werden afgesloten met een borrel, aangeboden door de gemeente Woudenberg.

Iedere dinsdag kan de Knapzakroute worden gereden waarbij de Hoeve De Beek een van de pleisterplaatsen is, waar een tentoonstelling over schapen, schaapskooien en wol te bezichtigen is. Verder zijn er allerlei activiteiten te bewonderen zoals het spinnen van wol, weven van wollen stoffen, maquettebouw van schaapskooien, **quilt**en, boekbinden en houtsnijden. Al met al zeer leerzaam en educatief, ook voor de scholen in de omgeving.

### **Oudheidkamer.**

De contactpersoon voor de Oudheidkamer is mevr. Lia Pater-de Lange. Dit staat inmiddels ook in de Colofon vermeld. Mocht u om een bepaalde reden de Oudheidkamer willen bezoeken, anders dan op de openingstijden op maandagmiddag van 14.00 tot 15.30 uur of elke tweede vrijdag van de maand van 19.00 tot 20.30 uur, dan kunt u contact met haar opnemen. Tel. (033) 2862595.

### **Veldprediker in oorlogstijd.**

In het kader van Open Monumentendag is het plan opgevat om het mobilisatiedagboek van dominee J.G. Knottnerus uit te geven. In de mobilisatietijd en oorlogsdagen was Knottnerus legerpredikant in de Grebbelinie.

Dit jaar is Renswoude aan de beurt om de namens het comité Open Monumentendag Renswoude, Scherpenzeel en Woudenberg op 11 september 2004 de jaarlijkse monumentendag te verzorgen. Het thema is dit jaar 'Verdediging' en Renswoude zal als vestingdorp de nadruk leggen op de Grebbelinie.

Of de uitgave van het boek gestalte zal krijgen, hangt af van het aantal voorintekenaars. Het is de bedoeling dat de uitvoering in **A4** formaat zal zijn met een harde kleurenomslag. Het aantal bladzijden zal ongeveer 250 bedragen. Het boek is rijk geïllustreerd met **zwart/wit** foto's uit die tijd en heeft een aantal inleidende artikelen.



De titel is: 'VELDPREDIKER IN OORLOGSTIJD, dagboek van ds. J.G. Knottnerus, Grebbelinie 1939-1940'

De hervormde predikant, die de coördinatie van de geestelijke verzorging (samen met een gereformeerde predikant en een aalmoezenier) in het centrum van de Grebbelinie had, maakte als majoor deel uit van het 10<sup>de</sup> Regiment Infanterie, dat in Veenendaal en omgeving gelegerd was.

Zijn verhaal is zeer lezenswaardig.

U vindt een intekenformulier bijgesloten. Wanneer u belangstelling heeft, verzoeken wij u dit ingevulde formulier zo spoedig mogelijk in de brievenbus te deponeren van de Oudheidkamer van de Stichting Oud Woudenberg aan de Schans of op één van de volgende adressen: Rembrandtlaan 40, J.F. Kennedylaan 13, of Zegheweg 8.



**Nederlandse militairen in stelling mei 1940**



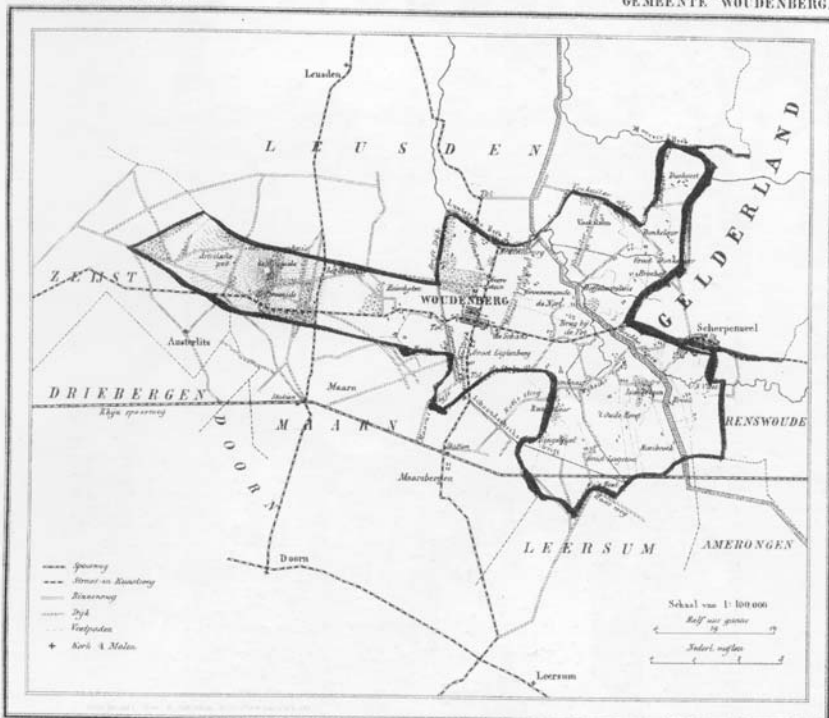
Inundaties bij Benedeneind omgeving Veenendaal



Marsoefening tijdens mobilisatie

PROVINCIE UTRECHT.

GEMEENTE WOUDEBERG.



1866

Oorsprong van Hugo Swinger te Leeuwarden.

310 Bander, 8000 Inwoners.